

УДК 332.3 : 332.54

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРОЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.Р. Баран
аспірант

Львівський національний аграрний університет
(Україна, м. Дубляни; e-mail: zemdek@ukr.net)

Стаття присвячена дослідженню і удосконаленню методичних підходів до оцінки ефективності організації території сільськогосподарських підприємств. Визначено, що на сьогодні в Україні не існує нормативно закріпленої методики оцінки ефективності проектів організації території в сільському господарстві. Аналіз міжнародного досвіду засвідчив необхідність створення критеріїв, що характеризують сучасну модель розвитку організації землекористувань та збалансованості екологічних і економічних чинників.

Викладене бачення ефективності організації території та землеустрою свідчить про необхідність виокремлення ефективності агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств, яка повинна розглядатися в кількох аспектах: екологічному, соціальному та економічному. З урахуванням того, що ефективність впорядкування території проявляється в цих трьох аспектах, удосконалено методичку оцінки ефективності агроландшафтної організації території та запропоновано критерії і показники для визначення рівня цієї ефективності. Систематизовано критерії та показники обґрунтування ефективності агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств, що, на відміну від існуючих характеризують потенційні можливості ефективності агроландшафтів з урахуванням екологічних умов та антропогенних можливостей території. З метою об'єктивності та полегшення процедури аналізу екологічної ефективності запропоновано об'єднати ці показники і розраховувати інтегральний показник оцінки екологічного стану території — індекс екологічної сталості території. Застосування запропонованих методичних засад надає можливість вибрати оптимальний варіант агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств і завдяки цьому збільшити обсяги виробництва, а також оптимізувати виробничі витрати.

Ключові слова: оцінка, ефективність, агроландшафт, організація території, сільськогосподарське підприємство.

Постановка проблеми. Стратегія інтенсифікації сільськогосподарського виробництва впродовж останніх десятиліть спричинила порушення екологічної рівноваги землекористування, посилення антропогенного навантаження на землю, деформацію структури земельних угідь, розбалансування базових елементів агроландшафтів, що у підсумку призвело до кризи в їх відтворювальних функціях. Тому нині стратегічною спрямованістю сільськогосподарської діяльності має бути перехід від споживацького землекористування до адаптивного, екологічно обґрунтованого сталого розвитку. За таких умов збалансоване сільськогосподарське виробництво важко уявити без еколого-економічного обґрунтування та раціональної організації використання земельних ресурсів і, передусім, на агроландшафтній основі. Пріоритетність агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств у процесі землевпорядкування на сучасному етапі обумовлено необхідністю вдосконален-

ня методичних підходів до обґрунтування та оцінки її ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині розробці наукової проблематики з обґрунтування напрямів організації території сільськогосподарських підприємств, а також формуванню сталих землекористувань дедалі більше приділяється уваги з боку вітчизняних вчених. Насамперед слід відзначити дослідження таких вчених, як Д.І. Бабміндра, С.Ю. Булигін, Л.А. Гунько, Г.Д. Гуцуляк, Д.С. Добряк, В.М. Кривов, М.М. Миргород, М.Г. Ступень, О.Г. Тараріко, А.М. Третяк та ін. Їх наукові праці послужили теоретико-методологічною базою нашого дослідження і надали змогу виявити низку прикладних проблем щодо ефективної організації території сільськогосподарських підприємств.

Зокрема, обґрутовуючи науково-методичний підхід до оцінки еколого-економічної ефективності організації земельних угідь на агроландшафтній основі, М.М. Миргород [1]

пропонує враховувати «відвернені економічні збитки, завдані розвитком ерозійних процесів і дегуміфікацією ґрунтів, та капітальні витрати, пов'язані з розробленням і впровадженням проєктів агроландшафтного землевпорядкування, комплексів лісомеліоративних і гідротехнічних заходів та дисконтуванням виникаючих при цьому грошових потоків». В.М. Кривов зауважує [2], що під час оцінки ефективності агроландшафтно-ї організації сільськогосподарського землекористування необхідно визначити і показники протиструвальної організації території. При оцінці ефективності еколого-ландшафтного землевпорядкування сільськогосподарських підприємств Л.А. Гунько [3] пропонує передбачити аналіз приросту валової доданої вартості або доходу на впорядковуваних територіях сільськогосподарських угідь дохідним методом.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний обсяг теоретичних і методологічних досліджень, низка питань щодо оцінки ефективності агроландшафтно-ї організації території на рівні сільськогосподарських підприємств досі залишаються мало опрацьованими. Недостатньо вивчені критерії і індикатори, які найповніше відображають ефективність вжитих заходів з оптимізації земельних угідь сільськогосподарського підприємства.

Метою статті є дослідження та наукове обґрунтування методичних засад оцінки ефективності агроландшафтно-ї організації території сільськогосподарських підприємств.

Матеріали та методи. Методологічною основою дослідження є загальнотеоретичні методи наукового пізнання, фундаментальні положення та принципи економіки сільського господарства, що висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем агроландшафтно-ї організації території сільськогосподарських підприємств. Для виконання поставлених завдань використовували такі методи досліджень, як розрахунково-конструктивний та експериментальний.

Викладення основного матеріалу. Збалансована система організації агроландшафтів стає основою раціонального використання та збереження земельно-ресурсного потенціалу, а також підвищення продуктивності земель. Першочерговим завданням для організації території сільськогосподарських угідь на агроландшафтній основі є підбір критеріїв, що характеризують сучасну модель розвитку землекористування та збалансованості екологічних та економічних чинників.

Для визначення системи показників оцінки ефективності проєктів організації території землеволодіння і землекористування необхідно

враховувати [4]: структуру і стадії процесу виробництва, у якому зорганізується земля, починаючи від територіальної організації процесу праці і закінчуючи процесом відтворення суспільно необхідного продукту на рівні господарства загалом; роль землі на різних рівнях (стадіях) процесу виробництва, що може виступати як предмет праці, головний засіб виробництва чи просторовий операційний базис; перелік основних питань, які підлягають обґрунтуванню в різних складових частинах і за елементами проєктів землевпорядкування.

Критерії ефективності проєктів організації території повинні бути не тільки виміром, що дає кількісну оцінку землевпорядних заходів, але, передусім, характеризувати їхню якість. Зокрема, за методикою В.М. Криво-ва еколого-економічний ефект від організації території сільськогосподарських підприємств (ЕОТ) дорівнює відвернутим річним втратам родючості ґрунтів [2]:

$$E_{OT} = \sum_{i=1}^n \Delta W S_i \times CR_{gi} \times S_i, \quad (1)$$

де $\Delta W S_i$ — зміна показника змиву ґрунту (різниця за фактичною та оптимальною структури агроландшафтів), т/га; CR_{gi} — показник річних втрат чистого доходу з 1 га землі, грн; S_i — площа запроєктованих ґрунтозахисних сівозмін та залуження, га.

Відзначимо, що М.М. Миргород [1] ефект від агроландшафтного землевпорядкування пропонує визначити як суму повного екологічного і повного виробничого (економічного) ефектів:

$$E_{agr} = E_{eкол} + E_{eкон}, \quad (2)$$

де $E_{eкол}$ — вартісна оцінка повного екологічного ефекту від впровадження проєкту організації сільськогосподарських угідь на агроландшафтній основі, грн; $E_{eкон}$ — економічна оцінка повного виробничого ефекту від впровадження проєкту організації сільськогосподарських угідь на агроландшафтній основі.

Д.С. Добряк та Д.І. Бабміндра для оцінки варіантів проєктних рішень пропонують порівняльну економічну ефективність розраховувати за двома основними показниками: економією сукупних експлуатаційних витрат та капітальних вкладень, що приведені до річних показників, з урахуванням чинника часу; максимумом чистого економічного ефекту [5].

Багато дослідників, серед яких і А.М. Третьяк, ефективність організації території та землеустрою поділяє на екологічну, виробничо-економічну (економічну), інвестиційну і соціальну [6, с. 211]. Автор наголошує на першочерговості екологічної ефективності у сіль-

ськогосподарському землекористуванні, яка пов'язується з необхідністю охорони природи, відтворення і раціонального використання земельних ресурсів, і проявляється, насамперед, через вплив землевпорядних заходів на довкілля та характер використання землі.

Викладене бачення ефективності організації території та землеустрою свідчить про необхідність виокремлення ефективності агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств, яка повинна розглядатися в кількох аспектах: екологічному, соціальному та економічному.

Одним із найскладніших завдань в процесі організації території є визначення необхідних екологічних заходів, які слід застосовувати для покращання загального екологічного стану агроландшафтів та забезпечення стабільності сільськогосподарських угідь. Існуючі в практиці індикатори визначення екологічного стану та стійкості території, на нашу думку, не дають повного уявлення про реалізацію цих заходів, а оцінюють загалом той чи інший екологічний критерій. З огляду на це, пропонуємо розраховувати показники, що характеризують потенційні можливості ефективності агроландшафтів, з урахуванням екологічних умов та антропогенних можливостей території. Для цього слід визначити низку екологічних показників, таких як: еколого-агрохімічна оцінка земель, розораність території, лісистість території, коефіцієнт екологічної стабільності території, рівень деградації земель, рівень концентрації тваринництва, коефіцієнт антропогенного навантаження території, частка природних кормових угідь у загальній площі сільськогосподарських угідь, коефіцієнт техногенної порушеності земель тощо.

На основі розрахунків за всіма екологічно стійкими угіддями, які використовуються підприємством для здійснення сільськогосподарської діяльності, визначаються площі територій, які є екологічно нестабільними і потребують організації природоохоронних заходів. До таких заходів у контексті впливу на довкілля слід віднести: консервацію деградованих та малопродуктивних земель, організацію екологічної мережі, переведення частини площ ріллі в екологічно стійкі угіддя, введення ґрунтозахисних сівозмін, залуження та залісення малопродуктивних земель, рекультивацію порушених земель тощо [7].

В основі організації території та сільськогосподарського виробництва лежать агро-екологічні показники придатності угідь до вирощування різних видів і сортів сільськогосподарських культур, відповідний рівень продуктивного потенціалу землекористування,

масштабів виробництва, від яких залежать розміри виробництва, склад і структура продукції, площі сільськогосподарських угідь, типи і види сівозмін, їх внутрішня організація. Зауважимо, агроландшафтне впорядкування сільськогосподарських культур передбачає, що рослинні угруповання відіграють роль «замовника» на умови існування, до того ж організація виробництва є елементом «надбудови» відносно організації території. Тому розрахувати плановий екологічний ефект можливо за допомогою системи критеріїв ефективності, які передбачають покращення означених показників планового проекту відносно базового стану землеустрою.

Екологічна ефективність організації території сільськогосподарських підприємств впливає з необхідності охорони довкілля, відтворення і раціонального використання земель і проявляється, насамперед, у впливі землевпорядних заходів і виробництва на навколишнє природне середовище через поліпшення стану ґрунтів, захист їх від ерозії, вжиття природоохоронних заходів [8–10]. Імперативи до формування проектів організації території сільськогосподарських підприємств полягають в дотриманні жорстких екологічних норм до кожного елементу цього проекту. За умов невідповідності жодного з варіантів проекту організації території цим нормам його реалізація є не можливою.

З метою об'єктивності та полегшення процедури аналізу екологічної ефективності запропоновано об'єднати вищезгадані показники і розраховувати інтегральний показник оцінки екологічного стану території — індекс екологічної сталості території (I_{est}), який налічує відносні показники основних компонентів цього критерію (коефіцієнт екологічної стабільності території, рівень деградації земель, еколого-агрохімічна оцінка земель) за формулою:

$$I_{est} = \sqrt[3]{K_{es} \cdot L_{ea} \cdot D_l}, \quad (3)$$

де K_{es} — коефіцієнт екологічної стабільності території; L_{ea} — еколого-агрохімічна оцінка земель; D_l — рівень деградації земель.

Отже, з урахуванням наведених методичних підходів з'являється можливість розрахунку екологічних показників проекту землеустрою і для аналізу екологічної ефективності організації території сільськогосподарських підприємств.

Розглянемо одну із складових загальної ефективності, а саме — соціальну. Визначення показника соціальної ефективності у процесі організації території за значущістю не поступається визначенню екологічної чи економічної ефективності. Соціальна ефективність безпо-

середньо залежить від темпів розвитку й зміцнення земельних відносин, забезпечення охорони прав землевласників і землекористувачів, організації належних умов праці, поліпшення умов життєдіяльності населення тощо.

Підвищення соціальної ефективності еколого-ландшафтної організації території визначається поліпшенням умов життєдіяльності та праці населення, зайнятого в межах певного сільськогосподарського виробництва. Чинниками підвищення соціальної ефективності: темпи розвитку умов виробництва, покращення транспортного забезпечення, удосконалення розмірів та конфігурації земельних ділянок, раціональне розміщення орних і кормових угідь [11]. Загалом, показник соціальної ефективності налічує зростання продуктивності праці, обсягів виробництва, мінімізації собівартості продукції, виконання інших господарських завдань.

Поліпшення чинників соціальної ефективності сприяє підвищенню благоустрою території, ефективності землекористування та використання інших засобів виробництва, які безпосередньо впливають на економічну ефективність сільськогосподарського виробництва. Отже, зміна соціальних чинників неодмінно впливають на стан економічних. Наприклад, раціоналізація розміру, розміщення та цільового призначення земельних ділянок та поліпшення благоустрою сільських населених пунктів призводить до зменшення загальних витрат на будівництво та благоустрій території. Соціальні чинники також передбачають мотивацію працівників (своєчасна виплата заробітної плати, отримання премій за сумлінно виконану роботу) до збільшення продуктивності праці, є стимулом до досягнення встановлених цілей, що позитивно впливає на економічні показники розвитку сільськогосподарського виробництва.

Наступною в оцінюванні загальної ефективності проектів є економічна ефективність. У ринкових умовах господарювання її неможливо не враховувати, оскільки в процесі обґрунтування проектних рішень вона зазвичай посідає центральне місце. Економічна ефективність характеризується відношенням отриманих економічних результатів до витрат, понесених на їх отримання.

У процесі оцінювання економічної ефективності використовуються конкретні показники, які визначають вплив різних чинників на виробничий процес. У землевпорядних проектах для оцінювання економічної ефективності використовують систему натуральних і вартісних показників. До натуральних показників відносять врожайність сільськогосподарських культур та продуктивність тварин, які є осно-

вою для розрахунку вартісних показників, до яких включають: прибуток, собівартість, рентабельність тощо. Для належної організації землевпорядних робіт також використовують виручку, чистий дохід, прибуток, рентабельність і собівартість продукції.

Важливо, щоб система показників економічної оцінки була економічно обґрунтованою. Розрахунок показників економічного обґрунтування організації території сівозмін має передбачати: втрати рослинної продукції з площ, зайнятих дорогами, поворотними смугами, трикутниками, клинами тощо; додаткові обсяги продукції, які виникають внаслідок зниження ухилів в робочому напрямку, переущільнення ґрунту тощо; зменшення витрат на польові механізовані роботи шляхом збільшення довжини гону, оптимізацію використання техніки; зведені показники оцінки варіантів організації та устрою території сівозмін [12–14].

Економічне обґрунтування здійснюють для виявлення оптимального варіанта організації території, визначення ефективності запланованих проектних рішень шляхом розрахунку вартісних показників економічної ефективності. До того ж економічні показники використовують для порівняння планових результатів зростання продукції та виробничих витрат. Вагомим критерієм оцінювання ефективності організації території на агроландшафтній основі є саме показники економічної ефективності [15]. Серед найважливіших з них можна виділити: інвестиції; додатковий дохід; термін окупності; витрати; рівень рентабельності тощо.

Окрім того, до економічного аналізу заходів з організації території входить і ефективність інвестицій. Обґрунтування впровадження проектів організації території сільськогосподарських підприємств має забезпечуватись мінімальним терміном їх окупності. Тому як індикатор порівняльної ефективності проектних рішень (E) використовується показник відношення суми чистого доходу та додаткового доходу від заходів з агроландшафтної організації території на одиницю приведенних витрат та інвестицій:

$$E = \frac{R + R_p}{C + I_p} \rightarrow \max, \quad (3)$$

де R — чистий дохід; C — щорічні виробничі витрати; I_p — додаткові інвестиції на запроєктовані заходи з агроландшафтної організації території; R_p — додатковий дохід від заходів з агроландшафтної організації території.

Загалом, при економічному обґрунтуванні різних варіантів агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств необхідно розраховувати такі показники: інвес-

тиції в сільськогосподарське освоєння, трансформацію, поліпшення угідь, закладку багаторічних насаджень; приріст валової продукції; витрати виробництва (у т.ч. амортизаційні відрахування); витрати на природоохоронні заходи; втрати продукції під додатковими дорогами, каналами; приріст чистого доходу від трансформації і поліпшення угідь та інших заходів.

Ефективність інвестицій у формування елементів виробничої та соціальної інфраструктури відповідного господарського рівня визначають, враховуючи диференціацію економічного ефекту землеустрою. Для прикладу, в процесі трансформації угідь вкладені кошти повертаються у вигляді приросту чистого доходу з освоєних земель або більш інтенсивного землекористування, а при облаштуванні території, сівозмін, вкладення коштів у будівництво польових станів, розширення транспортної інфраструктури — завдяки зменшенню виробничих чи постійних витрат.

Агроекономічне обґрунтування проекту здійснюють для визначення рівня відповідності запланованої організації території вимогам розширеного відтворення. Це обумовлює застосування його показників для оцінювання організаційно-господарського аспекту наявних проектів організації території сільськогосподарських підприємств (для ведення рослинництва й тваринництва). До основних критеріїв оцінювання організаційно-господарських заходів відносять оптимізацію структури посівних площ, скорочення протяжності стоків, удосконалення конфігурації контурів, мінімізацію крутизни схилів згідно робочого напрямку.

Світовий та вітчизняний досвід господарювання свідчить про переваги перспективного проектного аналізу над ретроспективним, що обумовлено можливістю порівняння різних варіантів отримання прибутків у майбутньому. Саме тому визначення точки беззбитковості та необхідного для її досягнення обсягу реалізації продукції передбачено в проектах організації території для затвердження зони економічної безпеки підприємства, що є важливим елементом обґрунтування та оцінювання капіталовкладень в експлуатаційній фазі життєвого циклу проекту [16; 17].

Для оцінювання ефективності капіталовкладень у конкретний проект застосовують

порівняння різночасових показників, суть якого полягає у приведенні (дисконтуванні) цих показників до цінностей базового періоду. З цієї метою застосовують ставку дисконтування, яка залежить від запланованої інвестором норми доходу на капітал. Норма дисконту, яка використовується в ринковій економіці, тісно переплітається з господарською кон'юнктурою виробничого підприємства та перспектив економічного розвитку сільськогосподарської галузі.

Кожен із вказаних критеріїв окремо не є достатнім для затвердження проекту. Остаточне рішення про інвестування у той чи інший проект приймається, враховуючи значення усіх зазначених критеріїв та інтересів суб'єктів інвестиційного проекту. Ключову роль у прийнятті рішення має відігравати структура та часовий розподіл залученого капіталу, спрямованого на реалізацію проектів, а також інші показники, які підлягають сутнісно-змістовному аналізу. Насамкінець, всі види ефективності організації території здійснюють позитивний вплив на результати сільськогосподарської діяльності. Якщо організація території характеризується екологічною сприятливістю та стійкістю, до того ж є економічно ефективною, то така організація буде неодмінно прийнятною і в соціальному аспекті. Практичний досвід засвідчує готовність суб'єктів господарювання до освоєння проектів землеустрою на агроландшафтній основі, що зможуть забезпечити розвиток виробництва значно ефективніше за умови неухильного підвищення рівня родючості ґрунтів.

Висновки. Таким чином, ефективність агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств по суті сумою екологічної, соціальної і економічної ефективності реалізованих заходів в рамках землепорядкового проекту. З урахуванням того, що ефективність впорядкування території проявляється в цих трьох аспектах, удосконалено методику оцінки ефективності агроландшафтної організації території та запропоновано критерії і показники для визначення рівня цієї ефективності. Застосування запропонованих методичних засад дає змогу вибрати найкращий варіант агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств, що сприятиме збільшенню обсягів виробництва, а також оптимізації виробничих витрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Миргород М.М. Методичні питання оцінки еколого-економічної ефективності організації земельних угідь на агроландшафтній основі // Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2015. № 4. С. 42–50.
2. Кривов В.М. Науково-методичне обґрунтування екологічно-безпечних землекористувань: дис. ... д-ра с.-г. наук: 03.00.16; К.: Інститут агроекології НААН, 2008. 538 с.
3. Гунько Л.А. Еколого-ландшафтне землепорядкування сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах: дис.... канд. екон. наук: 08.00.06; К.: НАУ, 2007. 227 с.

4. Третяк А.М., Другак В.М., Колганова І.Г. Землевпорядне проектування: впорядкування існуючих сільськогосподарських землеволодінь і землекористувань та їх угідь: монографія. К.: Центр земельної реформи України, 2007. 246 с.
5. Добряк Д.С., Бабміндра Д.І. Еколого-економічні засади реформування землекористування в ринкових умовах: монографія. К.: Урожай, 2006. 268 с.
6. Третяк А.М. Наукові основи економіки землекористування та землевпорядкування: монографія. К.: ЦЗРУ, 2003. 337 с.
7. Гераськин М.М. Сущность и современные задачи землеустройства на агроландшафтной основе // Землеустройство и земельный кадастр. 2004. № 1. С. 70–76.
8. Gitau T., Gitau M., Waltner-Toews D. Integrated Assessment of Health and Sustainability of Agroecosystems; Taylor and Francis: Oxfordshire, UK, 2009.
9. Добряк Д.С., Шкуратов О.І. Формування і розвиток ринкових земельних відносин на теренах України // Збалансоване природокористування. 2018. № 1. С. 6–17.
10. Попова О.Л. Екодіагностика природо-господарської організації території України: агроландшафтний аспект // Економіка і прогнозування. 2012. № 3. С. 92–101.
11. Bock K., Muhar S., Muhar A., Polt R. The ecosystem services concept: gaps between science and practice in river landscape management // GAIA — Ecological Perspectives for Science and Society. 2015. Vol. 24 (1). pp. 32–40.
12. Шкуратов О.І. Оцінка впливу екологічних чинників на економічні показники аграрного виробництва // Вісник аграрної науки. 2018. № 3 (780). С. 51–55.
13. Carmona-Torres C., Parra-López C., Groot J., Rossing W. Collective action for multi-scale environmental management: achieving landscape policy objectives through cooperation of local resource managers // Landscape and Urban Planning. 2011. Vol. 103 (1). pp. 24–33.
14. Герасимчук Н.А. Економічна ефективність природоохоронних заходів сільськогосподарських підприємств: сучасний стан і перспективи розвитку // Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. 2010. Вип. 1. С. 213–219.
15. Чудовська В.А. Розвиток системи планування раціонального використання та охорони земель сільськогосподарського призначення // Збалансоване природокористування. 2016. № 4. С. 177–182.
16. Гаращенко Т.В. Еколого-економічна оцінка впливу агроландшафтної організації території на ефективність сільськогосподарського виробництва // Збалансоване природокористування. 2013. № 4. С. 26–30.
17. Primdahl J., Kristensen L., Busck A. The farmer and landscape management: different roles, different policy approaches // Geography Compass. 2013. Vol. 7 (4). pp. 300–314.

Інформація про автора

Баран Олег Романович — аспірант, Львівський національний аграрний університет (Україна, 80381, м. Дубляни, вул. Студентська, 5; e-mail: zemdek@ukr.net).

O.R. Baran
postgraduate student

Lviv National Agrarian University
(Ukraine, Dubliany; e-mail: zemdek@ukr.net)

METHODOLOGICAL BASES OF ESTIMATION OF EFFICIENCY OF AGRO-LANDSCAPE ORGANIZATION ON THE TERRITORY OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article is devoted to research and improvement of methodical approaches to the evaluation of the efficiency of organization of the territory of agricultural enterprises. It is determined that today in Ukraine there is no normatively fixed methodology for evaluating the effectiveness of the projects of organization of territory in agriculture. An analysis of international experience has shown the need to create criteria that characterize the current model of land use organization and the balance of environmental and economic factors.

The stated vision of the effectiveness of the organization of the territory and land management shows the need to distinguish the effectiveness of the agricultural landscaping organization of the territory of agricultural enterprises, which should be considered in several aspects: environmental, social and economic. Taking into account that the efficiency of territorial regulation is manifested in these three aspects, the methodology for assessing the effectiveness of the agro-landscape organization of the territory has been improved, and criteria and indicators have been proposed to determine the level of this efficiency. The criteria and indicators of the justification of the effectiveness of the agro-landscape organization of the territory of agricultural enterprises are systematized, which, in contrast to the existing ones, characterize the potential possibilities for the effectiveness of agro-landscapes, taking into account the ecological conditions and anthropogenic possibilities of the territory. In order to objectively and ease the procedure for analyzing environmental efficiency, it is proposed to combine these indicators and to calculate an integral indicator of the ecological status of the territory — an index of ecological sustainability of the territory.

The application of the proposed methodological principles provides an opportunity to choose the optimal variant of the agricultural landscaping organization of the territory of agricultural enterprises and, as a result, increase production volumes, as well as optimize production costs.

Keywords: estimation, efficiency, agrolandscape, organization of territory, agricultural enterprise.

REFERENCES

1. Myrhorod, M.M. (2015). Methodological issues of estimation of ecological and economic efficiency of organization of land on the agro-landscape basis]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'n'oho ahrarnoho universytetu im. V.V. Dokuchaieva. Seriya: Ekonomichni nauky [Bulletin of the Kharkiv National Agrarian University named after. V.V. Dokuchaev. Series: Economic Sciences]*, 4, 42–50. (In Ukr.)
2. Kryvov, V.M. (2008). *Naukovo-metodychne obhruntuvannia ekolohichno-bezpechnykh zemlekorystuvan' [Scientific and methodological substantiation of ecologically safe land uses]*. Kyiv: Instytut ahroekolohii NAAN. 538. (In Ukr.)
3. Hunko, L.A. (2007). *Ekoloho-landshaftne zemlevporiadkuvannia sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv v rynkovykh umovakh [Ecological-landscape land management of agricultural enterprises in market conditions]*. Kyiv: NAU, 227. (In Ukr.)
4. Tretiak, A.M., Druhak, V.M. & Kolhanova I.H. (2007). *Zemlevporiadne proektuvannia: vporiadkuvannia isnuuichykh sil's'kohospodars'kykh zemlevolodin' i zemlekorystuvan' ta ikh uhid' [Land designing: streamlining of existing agricultural land holdings and land uses and their lands]*. Kyiv: Tsentri zemel'noi reformy Ukrainy. 246. (In Ukr.)
5. Dobriak, D.S. & Babmindra, D.I. (2006). *Ekoloho-ekonomichni zasady reformuvannia zemlekorystuvannia v rynkovykh umovakh [Ecological and economic foundations of land use reform in market conditions]*. Kyiv: Urozhaj. 268. (In Ukr.)
6. Tretiak, A.M. (2003). *Naukovi osnovy ekonomiky zemlekorystuvannia ta zemlevporiadkuvannia [Scientific fundamentals of land use and land management economics]*. Kyiv: TsZRU. 337. (In Ukr.)
7. Heras'kyn, M.M. (2004). Suschnost' y sovremennye zadachy zemleustrojstva na ahrolandshaftnoj osnovi [Essence and modern tasks of land management on the agro-landscape basis]. *Zemleustrojstvo y zemel'nyj kadastr [Land management and land cadastre]*, 1, 70–76. (In Russ.)
8. Gitau, T., Gitau, M. & Waltner-Toews, D. (2009). *Integrated Assessment of Health and Sustainability of Agroecosystems*; Taylor and Francis: Oxfordshire, UK.
9. Dobriak, D.S. & Shkuratov, O.I. (2018). Formuvannia i rozvytok rynkovykh zemel'nykh vidnosyn na terenakh Ukrainy [Formation and development of market land relations in the territory of Ukraine]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia [Balanced nature using]*, 1, 6–17. (In Ukr.)
10. Popova, O.L. (2012). Ekodiahnostyka pryrodo-hospodars'koi orhanizatsii terytorii Ukrainy: ahrolandshaftnyj aspekt [Ecodiagnosics of natural-economic organization of the territory of Ukraine: the agro-landscape aspect]. *Ekonomika i prohnozuvannia [Economics and Forecasting]*, 3, 92–101. (In Ukr.)
11. Bock, K., Muhar, S., Muhar, A. & Polt, R. (2015). The ecosystem services concept: gaps between science and practice in river landscape management. *GAIA — Ecological Perspectives for Science and Society*, 24 (1), 32–40.
12. Shkuratov, O.I. (2018). Otsinka vplyvu ekolohichnykh chynnykiv na ekonomichni pokaznyky ahrarnoho vyrobnytstva [Assessment of the impact of environmental factors on economic indicators of agrarian production]. *Visnyk ahrarnoi nauki [Bulletin of Agrarian Science]*, 3 (780), 51–55. (In Ukr.)
13. Carmona-Torres, C., Parra-López, C., Groot, J. & Rossing, W. (2011). Collective action for multi-scale environmental management: achieving landscape policy objectives through cooperation of local resource managers. *Landscape and Urban Planning*, 103 (1), 24–33.
14. Herasymchuk, N.A. (2010). Ekonomichna efektyvnist' pryrodookhoronnykh zakhodiv sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv: suchasnyj stan i perspektyvy rozvytku [Economic efficiency of environmental protection measures of agricultural enterprises: the current state and prospects of development]. *Ekonomika pryrodokorystuvannia ta okhorony navkolysn'oho seredovyscha [Economy of nature management and environmental protection]*, 1, 213–219.
15. Chudovska, V.A. (2016). Rozvytok systemy planuvannia ratsionalnogo vykorystannia ta okhorony zemel silskohospodarskoho pryznachennia [Development of a planning system for the rational use and protection of agricultural lands]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia [Balanced nature using]*, 4, 177–182. (In Ukr.)
16. Haraschenko, T.V. (2013). Ekoloho-ekonomichna otsinka vplyvu ahrolandshaftnoi orhanizatsii terytorii na efektyvnist' sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva [Ecological-economic assessment of the impact of agro-landscape organization of the territory on the efficiency of agricultural production]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia [Balanced nature using]*, 4, 26–30.
17. Primdahl, J., Kristensen, L. & Busck, A. (2013). *The farmer and landscape management: different roles, different policy approaches*. *Geography Compass*, 7 (4), 300–314.

Author

Baran Oleh Romanovych — postgraduate student, Lviv National Agrarian University (Ukraine, 80381, Dubliany, 5 Studentska St.; e-mail: zemdek@ukr.net).